

Holl Béla: A 200 éves váci könyv (1772–1972). Bp. 1973. Magyar Helikon 124 l.

Kevésé ismerjük a vidéki nyomdák tevékenységét, amelyeknek ma már többnyire elavult monográfiáit rendszerint lelkes lokálpatrióták írták, nagy ügybuzgalommal, de kevés hozzáértéssel.

Annál nagyobb örömmel forgathatjuk Holl Bélának a váci nyomdászat két évszázadáról készített összeállítását. Meg kellett ugyan alkudnia a terjedelemmel, de a válogatás mögött tisztán érződik az összegyűjtött hatalmas anyag helyes rostálása és az irodalomtörténeti, nyomda- és művelődéstörténeti összefüggésekbe beillesztett helyes értelmezése. A bevezetésben világosan megfogalmazta célkitűzését: „Ez a könyv egy alig ismert, hazai viszonyok között is harmadrendű vidéki nyomda két évszázados, értékekben gazdag történetét kívánja írásban és képekben áttekinteni. Az olvasót nem akarjuk tudományos értekezéssel terhelni, bár ilyen irányú igényeinkről sem mondhattunk le egészen. A képeket kísérő tanulmány a tudomány művelőinek sok indítást, ötletet adhat, de sem a történet előadásában, sem pedig a váci nyomtatványok bibliográfiai bemutatásában nem nyújthat teljes képet.”

Kezdődött 1772-ben az egri püspöki nyomda művezetőjének, Ambró Ferenc Ignácnak Vácra telepedésével, aki pár év múlva már királyi privilégiumot kapott, hogy kizárólagos joggal gyakorolhatja Vácot a nyomdász mesterséget. Műhelyének felszerelését az 1792-ben készített hagyatéki leltár alapján jól ismerjük. Sajtójával elsősorban a püspököt kellett szolgálnia, de segítette a piaristák oktató munkáját is. A vállalkozás anyagi biztonságát elsősorban a nyomdász „maga költségén” előállított „kelendős könyvek”, például kalendáriumok, valamint a szerzők saját költségén a kiadói kockázat elől már eleve megváltott, ún. „váltókönyvek” biztosították. A sok egyházi jellegű nyomtatvány között Ambró sajtója alól került ki például Gyöngyösi István két népszerű műve, a *Palinodia* és a *Marssal társalkodó Murányi Vénus*. Művelődéstörténeti szempontból is nagyon tanulságos áttekintést kapunk az ország legtávolabbi városai- ban is megtalálható bizományosairól.

Az ízlet érdeke és a kultúra szolgálata jellemzi a nyomda történetének Gottlieb Antallal folytatódó fejezetét is. Kalendáriumok, „ponyván” is árusítható bibliai és egyéb verses históriák mellett ő nyomja Kármán József irodalmi folyóiratát, az *Urániát*, Csokonai *Dorottya-*

ját, a *Hármas kis tükör* második kiadását, Katona István és Pray György történészek munkáit. Gottlieb kiadványainak jelentős csoportja a szépirodalom körébe tartozik. Nyomdaja a XVIII–XIX. század fordulóján a bontakozó nemzeti irodalom szolgálatába szegődött, s az irodalomtörténet kedvelője ezeket az évtizedeket tanulmányozhatja a legnagyobb haszonnal.

Gottlieb után már az ő működése alatt is érezhető hanyatlás kezdődik. A könyv egyenesen számot ad ezekről az időről is, majd a tőkés nyomdaipari vállalkozások kezdeteiről, és nyomon követi a váci nyomdászat egészét napjainkig.

Végül a szerző filológiai gondossággal eleget tesz annak, amit a bevezetésben ígért: „A kutató és az érdeklődő Olvasó számára a Jegyzetekben közöljük az érintkező tudományágak legfontosabb irodalmát és egyik-másik újszerűnek látszó megállapításunk forrását.”

Ezt a jóminőségű illusztrációkkal gazdagon felszerelt munkát egyaránt haszonnal forgathatja laikus és szakember – mindenki, akinek köze van a könyvhöz. A „könyv” a legtöbb ember számára merően szellemi alkotás, valamilyen szerzőnek valamelyik műve, és keveset tudunk arról, hogy mi is történt – és főleg mi történt régen – az elkészült kéziratral mindaddig, míg mint kereskedelmi árucikk lép a színre. Most haszonnal pillanthatunk be a nyomdászat manufaktúrák korába. Szinte nosztalgia támad bennünk, hogy korunk divatjának megfelelően utóljárjuk még hajdani nyomdák felszerelésének valamilyen darabját. És ugyanígy nosztalgiát támasztanak a képek és könyvcímek. Nem az irodalom élvonalának termékei, de vágy két bennünk, hogy ezt is, azt is mennyire érdemes lenne elolvasni.

Kovács Endre: Szabadságharcunk és a francia közvélemény. Bp. 1976. Akadémiai k. 331 l.

Kovács Endre: Szabadságharcunk és a francia közvélemény. Bp. 1976. Akadémiai k. 331 l.

1789 óta számos költőnk és írónk vetette Párizsra „vigyázó szemét”, arról azonban igen keveset tudunk, hogyan értékelték Franciaországban a magyar függetlenségi küzdelmeket. Éppen ezért hiányt pótol Kovács Endrének gazdag forrásanyagra épülő munkája, eredményei pedig hasznosak lehetnek az 1848/49-es szabadságharc időszakával foglalkozó irodalomtörténészek számára is.